

Ladislav
Mňačko

Nočný
rozhovor

EUROPA

Ladislav
Mňačko

EUROPA

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Ďakujeme Vám, že ste si kúpili túto knižku,
lebo dobré príbehy žijú vtedy, keď ich čítame.

Kniha, ktorú držíte v rukách,
vznikla vďaka nášmu spojeniu s **582**^{SK}

Ladislav Mňačko: Nočný rozhovor

© Ladislav Mňačko, dedičia c/o DILIA, 1966

Doslov © Dušan Taragel 2017

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2017 **bee@honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2017

Ako štyridsiaty siedmy zväzok edície Premena

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2017

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-48-5

Nočný
rozhovor

edícia

PREMENA

zväzok 47

I.

„Máte tu list,“ povedalo mi mladé dievča v hotelovej recepcii, keď som vyplňal prihlášku. List bol od priateľa, ktorého som prišiel navštíviť do tohto nemeckého mesta. Priateľ mi s poľutovaním oznamoval, že musel nepredvídane odcestovať na niekoľko dní, že sa však určite vráti v stredu, mám si zatiaľ obzrieť mesto, kadečo sa tu dá a oddá vidieť, určite mám na neho počkať...

Čože mi aj ostávalo inšie? Vyhliadka „obzrieť si mesto“ sa mi zdala mimoriadne nelákavá, ale pretlčiem sa, vydržal som horšie tri dni, a našťastie mám so sebou niekoľko detektívok, detektívka je výborný prostriedok proti pocitu osamotenosti a stratenosti v cudzom meste.

Ubytoval som sa. Osprchoval som sa. Zišiel som do jedálne na obed, biftek a tak. Po obede som si na hodinku ľahol; pospím si, do zotmenia budem čítať, zapadnem do kina, ak niečo hrajú, alebo do vinárne, ak tu čosi podobné vôbec existuje.

Nespál som. Nemohol som zaspať. Zriedka sa mi stáva, že nezaspím. Prevaľoval som sa z boka na bok, ale nie a nie zaspať. Poobede vždy zaspím ihneď, je to starý a zlý návyk, občas sa mi prihodí, že si nemôžem na hodinku ľahnúť a celý zvyšok dňa som mrzutý, nanič. Býva to vtedy, keď musím ísť na konferenciu alebo príde hosť, ktorému sa musím venovať, ale nestáva sa mi, aby som si ľahol a nemohol zaspať.

Nemohol som zaspať. Prevaľoval som sa, napokon som si zachumlal hlavu do podušky. Nič nepomohlo. Siahol som po knihe. Phillip Marlowe, ktorého mám rád, tentoraz ma nezaujal. Ani uspať ma nevedel, ani zaujať. Zvláštne. Dá sa to čítať, dá sa to čítať vždy, všade, znovu, čert vie, prečo sa to nedá čítať v nedeľu popoludní v hotelovej posteli nemeckého mesta? Nedeľa je otravná. Všade. Býva taká aj doma. Líši sa od iných dní čímsi nevysloviteľným, špecifickým. Nemusím byť nikdy o ôsmej tam a o desiatej kdesi inde, čas na prácu si určujem sám, býva to obyčajne vo večerných a v nočných hodinách, nemusím si naťahovať na ráno budíček, nemusím presne vstávať, a predsa vstávam pred ôsmou hodinou, zídem dolu do mesta, obídem svoje štácie, tu posedím, tam posedím, všade mi dajú kávu, dozviem sa najnovšie klebety a tie rozširujem o dva bloky ďalej, vyčkám obed, zjdem do reštaurácie, popoludní

si pospím a podvečer, keď sa mi zachce, sadnem si k práci, ktorú, keď sa mi zachce, ukončím alebo preruším alebo kedysi nad ránom zahodím.

V nedeľu je všetko inakšie, niet kam zájsť na kávu a klebety, známi ešte chrápu, alebo odišli z mesta, ísť do reštaurácie na obed sa nedá, ľudia si v posledných rokoch odvykli obedovať doma, jedálni je málo, treba všade čakať, kým sa uvoľní miesto, a ja zo všetkého najmenej rád čakám na čokoľvek. Neskoršie sa, pravdaže, jedálne vyprázdnia, ale to už je jedálny lístok poprečiarkovaný, v nedeľu si radšej voľačo zosmolím doma a popoludní siahnem po detektívke, v nedeľu je to vždy detektívka, stretnutie s Perry Masonom či Marlowom či Poirotom. Niekedy, ale to veľmi zriedka, idem na futbal...

Nedeľa v cudzom meste je ešte horšia. Nekonečne dlhá, vlečie sa, čas nie a nie pokročiť. Čo v cudzom meste, kde nikoho nepoznám a nikto nepozná mňa? Blúdiť po uliciach? Už dávno som prestal dúfať, že stretnem „tú“ ženu, prípadne „to“ dobrodružstvo. Neverím, že v nedeľu sa môžu zraziť vlaky, že niekto niekoho zabije, že sa niekto narodí, že niekoho pochovajú. Nedeľu možno len voľajako prežiť, prežiť akokoľvek, skôr mrchavo než dobre, skôr fádne než zaujímavo. Najmä keď sa človek z ničoho nič ocitne sám v cudzom nemeckom meste, a to najmä v tomto meste...

Keby tu bol Max, priateľ, všetko by bolo možno inakšie. Sedeli by sme na terase, ak nejakú má, pili by sme pálenku, ak voľajakú má, rozprávali by sme sa o čomsi alebo by sme mlčali, ale Max tu nie je, nechal mi v hotelovej recepcii odkaz, že musel náhle odcestovať a že sa vráti až o tri dni, a ja nemôžem ani spať, ani čítať, možno mi to Max vyparatil náročky, možno nemusel vôbec odcestovať, a ak musel, tak nie natoľko súrne. Možno sa upamätal, ako som sa dušoval, že nikdy nevstrochím na dlažbu tohto nemeckého mesta, a teraz sa kdesi smeje do rukáva, škodoradostne sa teší: tak, holúbok, už si, nasýť sa do sýtosti nemeckého mesta!

Posteľ ma omíjala a najhoršie na tom býva, že človek nemá dosť síl z nej vyskočiť. Pravdaže vyskočím, budem musieť, pravdaže vyjdem na bulvár, budem sa tmoľiť medzi nedeľnými Nemcami, s ich protivnou nedeľnou bodrosťou, dôležitosťou, bezcieľnosťou a nudou. A budem sa sám na seba hnevať a spytovať sa – načo si tu, čo tu hľadáš, čo tu chceš? A budem s túžbou

myslieť na svoj preležaný gauč tam doma... Pravdaže som vyskočil. Prívetivé dievča v recepcii sa ma opýtalo:

„Nechcete nič? Nič nepotrebujete? Možno by ste chceli vstupenku do opery, možno do galérie? Nič nechcete? Nepotrebujete nič?“

Zavrtel som hlavou. Nič nepotrebujem, nič nechcem.

„Pán profesor nás požiadal, aby sme sa o vás dobre starali.“

„To je od vás milé, ale aj tak, ďakujem...“

Vliekol som sa k východu. V zrkadle umiestnenom na halovom stĺpe, som videl, ako sa to dievča za mnou skúmavo, možno zvedavo, možno dokonca so záujmom díva. Zišlo mi na um čosi lepšie ako potulka mizerným nedel'ným podvečerom.

„Dokedy máte dnes službu?“ prepadol som to recepčné dievča nečakanou otázkou.

„Do šiestej. Dnes výnimočne do šiestej...“ usmiala sa. Trochu ma zamrzelo, že sa usmiala, že ju otázka nepriviedla ani trochu do pomykova, že tak ochotne a samozrejme odpovedala, a zamrzelo ma aj to, že výnimočne, lebo smena v každej hotelovej recepcii na svete býva o desiatej večer, keď teda výnimočne, iste má čosi pred sebou, požiadala kolegu z nočnej služby, aby ju dnes výnimočne vystriedal o šiestej...

„Škoda...“ povedal som. Videl som, ako jej zaihrali v očiach huncútske ohníčky, ako si v duchu hovorí – a čo inšie si očakával, ty starý kocúr?

„Prečo škoda?“ opýtala sa so strojenou naivnosťou.

„Tak. V hotelových recepciách sa strieda služba o desiatej. Keď končíte o šiestej, máte iste čosi pred sebou.“

„Nemám nič pred sebou. Mala som dnes rannú službu a kolegyňa ma požiadala, aby som ju zastúpila do večera. Do šiestej.“

Posmievala sa mi, a nič inšie som si nezaslúžil. Isteže to všetko môže tak byť, kolegyňa jej povedala – potrebujem voľné poobedie, zastúp ma, na revanš... to je celkom normálne, prirodzené, ale dá sa to povedať storakým spôsobom. Vecne, ledabolo, znudene, aj posmešne. „A po šiestej?“

„Čo po šiestej?“

„No, po šiestej. Musíte predsa čosi robiť po službe. Ísť domov, večerať, ísť do kina alebo si ľahnúť a čítať, ísť sa zabaviť s mládencom... máte predsa mládenca...“ Prikývla. Má mládenca.

„Škoda. Chcel som vás totiž pozvať na večeru. Dúfal som, že možno máte čas, možno záujem, možno chuť...“

„Veľmi rada...“ povedala. Zamrzelo ma to. Táto hra má svoje staré, banálne, ale pomerne presné pravidlá. Mladučké dievča, ktoré zve neznámy starší človek na večeru, malo by sa aspoň trochu okúňať. Lenže ona asi už takých ponúk dostala veľa, iste už vie, čo je nedeľa v medzinárodnom hoteli, vidí, pozoruje ju veľa ráz do roka, starší host' zídne dolu, dá sa s ňou do reči o počasí, vyjde von, o päť minút sa vráti, znudený a celkom stratený sa poneviera v hale, vyberie z priečinku letecký poriadok Sabeny, pýta sa v duchu, prečo je tu, a nie kdesi v Montevideu; v Montevideu je nedeľa iste parádna, všade na svete je nedeľa parádna, všade okrem miesta, kde sa práve nachodí... povzdychne, dá sa vyviezť liftom na poschodie, kde býva, opäť sa objaví v hale, prenuď sa do noci a ide spať... alebo sa zastaví pri recepcii a o päť minút pozve recepcnú dámu na večeru... a čo na tom, že nezaváhala, že porušila pravidlá hry, ktoré možno už dnes ani neplatia, ktoré možno platili kedysi, ale dnes už nie, je chutná, je pekná, je milá...

„To myslíte vážne?“ opýtal som sa.

„Čo? Nerozumiem vám...“

„No... s tou večerou. S tým pozvaním na večeru...“

„Prečo nie?“

„Ale... je tu ten mládenec... povedali ste, že máte mládenca...“

Prestala sa huncútsky usmievať. Zvážnela.

„Ten je ďaleko.“

Hej, na to som nepomyslel. Stáva sa, že manželia, milenci, mládenci bývajú občas ďaleko. A keď sú ďaleko...

„Teda... ak naozaj nemáte nič lepšie...“

„Nemám nič lepšie... ale, prosím vás, nie tu... viete, vedenie hotela nerado vidí...“

Zazdalo sa mi, že nielen súhlasí, no priam sa vtiera. Možno by bolo lepšie pozvanie odvolať, premeniť ho na žart. Ale prečo? Prečo? Je chutná, je pekná, je milá, mladá... a je to napokon dáma z recepcie... sú ľudia, pre ktorých dáma z recepcie predstavuje vyhranený typ, čosi ustálené, dáma z recepcie je dámou z recepcie, ja o nich tak zjednodušene nezmyslím, ale to neznamená, že dáma z recepcie nemôže byť takou dámou z recepcie... tu býva pokušenie silnejšie a príležitosť častejšia...

„Viete...“ povedal som na vysvetlenie, „nerád večeriam sám.“

Jej výsmešný pohľad sa pýtal – načo toľko slov?

„Teda kde?“

„Na bulvári je nová kaviareň...“

„O pol siedmej?“

„O pol siedmej...“

Zdalo sa mi, že som nemešlo, že som nemožný, prehliadla ma, aj moje rozpaky prehliadla, asi nepríde, asi som ju prestal zaujímať.

Vo dverách som sa otočil.

„Čo tu bývalo prv, neviete?“

„Nerozumiem vám...“

„No tu, na tomto mieste, kde je tento hotel...“

„Neviem. Myslím, že tu bol vždy hotel.“

Nepríde. Je skoro isté, že nepríde.

„Ak sa nemýlim, býval tu kedysi taký menší starý kostol.“

„Neviem. Nie som stadeto...“

„Tak o pol siedmej?“

„O pol siedmej...“

Nepovedala to akurát nadšene. Nepríde. Asi vycítila, že som uvažoval o rozdielnosti dám z recepcie.

„Dnes ani tí, čo sú stadeto, nevedia, kde čo stálo,“ povedala. Prikývol som a vyšiel som von, do studenej, pošmúrnej, vlhkej nedele.

Kráčal som širokou modernou ulicou, novou modernou tepnou, novým jadrom mesta. Po oboch stranách sa týčili šesťposchodové domy, úrady a obchodné strediská, cestovná kancelária, kaviareň na prvom poschodí, ďalší nový hotel, betón, sklo, asfalt, alumínium, veľké výklady obchodných domov... a na ulici nikoho. Sem-tam osamotený chodec, ponáhľajúci sa odkiaľsi a ktovie kam. A mladý otec s deckom na rukách. A dve skupiny uťahaných turistov, ktorí rýchlo nasadali do autobusov. Je nedeľa a ja som na hlavnej ulici mesta.

Zablúdil som do starej, historickej časti. Nezostalo z nej veľa. Kráľovský palác, kedysi jeden z najznámejších a najpreslávenejších v Európe, horko-ťažko obnovili, popláтали, kameň po kameni poskladali do pôvodného tvaru. Kedysi hýril bujnou barokových tvarov. Vo svojej terajšej podobe pôsobí ošarpane, pošmúrne, čierno. Barok nesmie byť čierny, barok potrebuje jas, svetlo, veselé farby.

Na protíľahlej bazilike pracovala skupina kamenárov. Práce sa tu nezastavia ani v noci, ani v nedeľu. Zadíval som sa, ako

vyťahujú na vysoké, smelé lešenie ohromné pieskovcové kvádre. Kovovú kostru ohromnej kupoly už znovu napäli, pozvárali, museli ju celú obnoviť, zo starej nezostalo nič. Ešte ju nepokryli medeným plechom, ale na jej špici už opäť stojí obrovský pozlátený anjel, nie kríž, anjel s rozťahnutými krídlami, stojí na jednej nohe a druhú má vzadu vo vzduchu, akoby sa vznášal, akoby plachtil nad mestom, akoby ho chcel zakryť, zaštitíť svojimi obrovskými zlatými krídlami. Kedysi, nie tak dávno, bol ten anjel na vrchole baziliky charakteristickým znakom mesta, tým, čo je Parížu Eiffelovka, Prahe Hradčany, Leningradu Ihla admirality, Parlament Budapešti a ohromné koleso v Prátri Viedni. Snímky exponované z miesta, skade sa dívam na obnovovacie práce, dosiahli počtu stámiliónov, ak nie miliárd. Anjel na nedokončenej kupole asi nebude pôvodný, je nemysliteľné, aby bol pôvodný, je to asi odliatok podľa kópie, ktorá sa zachovala v niektorom z depozitov starého umenia. Možno anjela obnovili len podľa starých náčrtkov, skíc alebo fotografií.

Môj pohľad zablúdil na druhú stranu námestia. Stála tam kedysi honosná banka, z ktorej nezostalo nič. Ťahajú tam teraz do výšky vežiak. Bola to banka slávneho mena a tradície, bola obložená až po strechu červeným mramorom. Aj nad bankou sa vypínala veža a na nej stála socha, nie anjela, ale fortúny, bohyne šťastený a úspechu, s vyvráteným rohom hojnosti.

Banky už niet a ani susedná budova Assicurazione generali už nestojí. Tiež tam čosi montujú, nevedno zatiaľ čo. Aj Assicurazione mala vežu, aj na tej veži bola socha, postava obra držiaceho vo svalnatých rukách zemeguľu, socha, za ktorej proporcie by sa nemusel hanbiť nijaký šampión v kulturizme.

Bývalo tu veľa sôch, na obchodnom dome, na špicatej veži starého dómu, na radnici... ako si to človek všetko pripomenie, keď sa díva na pozláteného anjela na nedokončenej kupole baziliky. Bol vtedy vôbec pozlátený? Nebol skôr medenkovo zelený? Nie, býval pozlátený, medenkovo zelená bola jazdecká socha kráľa uprostred námestia, rokoková socha, rokokový kôň, rokokový kráľ, tučný, s mohutnou parochňou na hlave, v úzkych nohaviciach a čipkovanom kabátcí, namiesto šable držal v ruke akýsi pergamenový zvitok, možno chartu, možno zmluvu, možno akúsi deklaráciu. Medenka vyžrala časom na povrchu sochy bizarné obrazce, kôň, na ktorom kráľ sedel, mal zelené oči a zelené uši a zelené kopytá

a zelené fláky na zadku. Sochy niet. Ani podstavec z čierneho mramoru, na ktorom stála, sa nezachoval. Sochám prevraty, revolúcie a vojny nežičia. Sú jedným z hlavných objektov ľudskej ničivosti a vražedných chút'ok. Oči a nosy panovníkov, bachory koní, prsia a oblé zadky nahých bronzových najád sú vítaným terčom pre opitých vojakov a lacným objektom revolučnej pomsty. Na masívnych podstavcoch sa dá dobre vyskúšať trhacia sila moderných explozívnych látok, rozzúrené zástupy holými rukami ničia reliéfy, tank, zapriahnutý kovovým lanom, omotaným okolo hrdla, do chýrneho vojvodcu, či humanistického mysliteľa, je častým úkazom moderných dejín európskych námestí. Hej rup, bronzový prorok sa nakloní, najprv pomaly, potom rýchlejšie padá, na žulovej dlažbe zacvendží oddrapená bronzová hlava, zakotúľa sa kus d'alej od tela... Šikovní švih šablou, preč je bronzový prsník barokovej krásavice, guľou jej vystrelí čarostrelec oko, bajonetom jej vypichnú dieru v rozkroku... bezhlaví maršali na trojnohých koňoch ukazujú zlomenou šablou na nepriateľa, básnici s odseknutými ušami počúvajú vtáčí spev v zákutiach parkov. Kde nestačí projektil, ani granát, ani ekrazit, pomôže technika, prevratná technika dvadsiateho storočia; ultrazvukovou frézou rozrežú na kusy žulové súsošie nenávideného tyrana, ktorého večná pamäť neprežila desaťročie. Európa je domovom znásilnených mramorových Venuší, bezrukých oštepárov, vymiškovaných putti. Len Männeken piss stojí bezstarostne na svojom prastarom mieste, bez obáv, že mu opitý vojak odstreľí jeho rúročku.

Tu, pravdaže, sa to všetko odohralo inak. Keď sem prišli vojaci, nemali už do čoho triafať, nemali čo odtínať, nemali čo vyhadzovať do vzduchu. Tu, na druhom poschodí dnes neexistujúcej Assicurazione generali, uvelebil sa v kancelárii generálneho riaditeľa vozeň električky. Tu horel bronz a mramor a žula, veci i ľudia stratili svoj tvar a substanciu...

Vrátil som sa na bulvár. Prešiel som kilometer a zrazu sa všetko skončilo, aj bulvár, aj mesto, všetko. Za posledným moderným domom sa voľakedy rozprestieral vlastný stred mesta, jeho najživšia, najexkluzívnejšia, najvýstavnnejšia a najbohatšia časť. Obchodná ulica s pätnásťposchodovým hotelom Handelshof, ktorý bol výškovou dominantou. Na jeho streche umiestnili batériu protiletectkej obrany, šesť kanónov s dlhými, pohyblivými laufmi. Naproti, uprostred okrúhleho námestia, sa majestátne hrdila budova Opery, povedľa

milánskej Scaly najslávnejšia v Európe. Tesne za Námestím Opery sa túlila stará štvrť, spleť krivolakých, úzkych uličiek, najstaršia časť mesta.

Je to stále ešte geometrické, prirodzené, skutočné centrum mesta obkľúčené zo všetkých strán okrajovými rajónmi. Ale nie je tam nič. Celkom, celkom nič. Až kdesi celkom v pozadí je vysoký murovaný násyp železničnej trate. A ešte čosi stojí uprostred, z diaľky sa nedá rozoznať, čo to bolo a čo to je.

Inak tu nie je nič. Holá, pustá planina, preťatá tromi asfaltovými tepnami, po ktorých sa z času na čas preženie osamotené auto. Inak nič, celkom nič, nijaký hotel Handelshof, nijaké Námestie Opery, nijaké krivolaké, úzke uličky. Len geometri podľa starých plánov mesta by dnes ešte vedeli určiť, kde čo bolo, kde čo stálo.

Dal som sa krížom cez holú pustinu, k tomu čiernemu, ošarpanému beztvárnemu bloku uprostred. Vyčistili to tu dôkladne, zaviezli štrkom a hlinou, zrovnali to všetko buldozérmi, štrk a hlina časom zľahli, stvrdli, dal by sa tu hrať futbal, mohli by tu pristávať lietadlá, bolo by to jedinečné letisko, vari jediné na svete v strede mesta. Terén je rovný a hladký, porastený spálenou a zľahnutou trávou, nie burinou, trávou, z jari to asi tak bezútešne nevyzerá, ale teraz je celá pustina žltá, hrdzavá. Všade inde na svete by na takomto rumovisku rástol divý rumanček, černobyľ, vyše metra vysoká prhl'ava, veľké plochy by pre seba uchvátila netýkavka, divé egreše by tu mali rásť, veľké porasty bazy... tu nie je nič podobné, tu je len spálená tráva, burinu vyhubili herbicídmi a zrejme vždy z jari osejú celú plochu ilkom. Často sme tadeto chodievali s Charliem, so zarytou vytrvalosťou sa zastavoval pri prázdnych výkladoch, v ktorých len nápisy sľubovali, že Agfa po víťazstve zaručí spokojným fotoamatérom svoju svetovú kvalitu, že svetoznámy Rolleiflex bude opäť zdokonalený, že kožušiny odovzdali na zimnú vojnu v Rusku, že Scharlachberg pijú dnes v nezmenenej kvalite vojaci, boli to smutné výklady s vyblednutými, zaprášenými atrapami, Persil bol, Persil bude.

Charlie mal z toho prázdna akúsi perverznu radosť, vedel sa tou prázdnotou kochať celé hodiny, lepenkové Omegy, prázdne obaly Bayerovho aspirínu, sklené ananásy vo výklade lahôdkarstva, fanfarónske heslá na vyblednutom krepovom papieri, citáty z Hitlera a Goebbelsa, oznamy o znížení prídelov mäsa, úbohá konfekcia v popredných odevných domoch, prísahy, sľuby, heslá,

frázy... Charlie to všetko komentoval štiplavými poznámkami, výbuchmi radosti a zlosti, a vždy po takejto exkurzii „u snedeného krámu“ so zarytou, radostnou vytrvalosťou opakoval: Wir siegen, wir siegen, wir siegen uns kaputt...

Prechádzal som ulicami, námestiami, pasážami, budovami, miestnosťami imaginárneho mesta, ktoré už len veľmi nejasne existovalo v mojej pamäti. Z palácov, obchodov, galérií, bankových hál nezostalo nič. Po vojne to tu zrovnali, jamy a odkryté pivnice, plné páchnucích mŕtvol, zasypali šialenou drťou z tehál, betónu, omietky, popola, šrotu, potravín, textilu, kameňa, skla, kostí, plechov, kože a všeličoho, všetkého, čo dokopy, živé a mŕtve, robí mesto mestom. Raz sa zaryjú zuby zemných strojov do tejto hmoty, do tejto stvrdnutej kaše, a budú objavovať a nachádzať fantastické veci, vzácne i desivé. Pustina je dnes jediný masový hrob, pod jej splanírovaným povrchom možno tušiť labyrint zachovaných a zasypaných priestorov, garáží, podzemných skladíšť, depozitov, pivníc, kanálov, bunkrov. Bagre budú z hlbiny vynášať na svetlo dodrúžgané skelety ľudí, za ktorými ani vtedy, keď zahynuli, nikto nesmútil, lebo nikto z tých, čo im bol drahý, nezostal nažive. Na nejednom mieste strhne oceľová mašina strop zachovanej pivnice a odkryje sa strašný pohľad na pozostatky udusených, hladujúcich, na kostry zahalené práchnivými oblekmi, na zvyšok mladej ženy, ležiacej na zhnitých matracoch, ktorá do posledka čakala, že ju vykopú záchranné čaty. Za mnou sa černeli múriská obnoveného kráľovského paláca, na nedokončenej ešte kopule baziliky sa ligotal anjel tohto mesta, videl som začiatok nového širokého bulvára, ktorý sa začína nikde a možno aj, o pár kilometrov ďalej, nikde končí. Mesto sa dá zničiť za noc. Dnes sa dá za noc, za jedinú chvíľu zničiť oveľa viac ako ktorékoľvek mesto. Postaviť mesto, či celkom nové, či zničené, to trvá stáročia.

Tesne pri nohe sa mi mihol potkan, potkan tučný ako teľa. Zachvel som sa. Pustina nie je taká mŕtva, ako sa môže zdať. Pod ňou je svet vlhka a tmy, svet netopierov, myší, červov, nočných motýľov, ale najmä potkanov. Miliónov potkanov, ktoré nijaká civilizácia nevyhubí. Museli tu mať úžasné hody. Presnorili všetky zachované i zasypané podzemné priestranstvá, diery, pivnice, bunkre, skladištia. Ich roky hojnosti sú preč, ohlodali všetko, čo sa ohlodať dalo, musia vychádzať na povrch, snoriť po dvoroch a kanáloch, miháť sa v noci okolo bitúnkov, prehľadávať sa do skladov

potravín, zeleniny, ale vtedy tu musel byť pre ne úžasný raj, asi sa nesmierne rozmnožili.

Striaslo ma. Pridal som do kroku. Ale nemohol som už ujsť, nedalo sa ujsť, do vedomia sa mi – sprvoti nejasne, ale stále konkrétnejšie – začala vtierať podoba, tvár, konkrétna tvár konkrétnej ženy, na ktorú som nechcel myslieť, ktorej som sa v spomienkach vždy vedel vyhnúť, ktorej predstavu som v sebe vždy, hoc len v poslednej chvíli, vedel potlačiť. Vyvolala vo mne vzrušenie a zmätok, aký by som nebol očakával. A to vzrušenie ešte umocnil pohľad na pošmúrny čierny blok uprostred pustiny, plameňmi olízanú neforemnú zrúcaninu. Ako som sa k nej priblížil, spoznal som, čo to je, spoznal som to bez možnosti omylu. Stropy sa prepadli, ale mohutné múriska zostali trčať do výšky, múriska hrubé vyše štyroch metrov. Namiesto oblokov zivali z nich tmavé diery, vo večernom súmraku mi pripadali ako vyklaté oči. Mreže z nich zrejme vyrezali, tu bol každý kus železa, každý kus šrotu vzácny.

Zrúcaninu obohnali zo všetkých strán pichľavým drôtom, ale všade na svete sú chlapi, aj v tomto meste sú chlapi a ten pošmúrny kváder iste priťahoval ich romantické predstavy a obrazotvornosť. Čo tam bolo príležitostí ku chlapčenským hrám, čo úkrytov! Dieru v ohrade mohli uvoľniť len chlapi. Ňou som vošiel cez mohutnú bránu bez vrát na nádvorie. Prekvapilo ma, že je tiež vyčistené od všetkého svinstva, ktorým zapadlo, úzkostlivo čisté, neveriteľne čisté. Pôsobilo bizarne, to veľké, čisté nádvorie uprostred ohorených múrov. Tu, neviem presne na ktorom mieste, ale na tomto nádvorí, kati každý deň zotínali sekerami hlavy na smrť odsúdených. Sekerou. Nie všade popravovali Nemci sekerou, toto väzenie bolo známe tým, že tu oddeľovali hlavy od trupu sekerou.

Prečo po vojne, pri upratovaní celej planiny, nestrhli aj tieto ruiny? Iste by to nebolo ľahké, ale v pomere k celkovému rozsahu odpratávacích prác to musela byť predsa len maličkosť. Chcú to tu zachovať ako pamätník? Náročky? Na orientáciu, či na výstrahu? Na večnú pamäť popravených, či na pamäť tohto mesta? Zdá sa, že až tieto zachované múry dávajú človeku predstavu o veľkosti a rozsahu zničeného mesta. Tu sa vtedy uškvarili za živa stovky ľudí, ktorých nechali policajti napospas fosforovému ohňu...

Ponáhľal som sa preč, preč, k hotelu, zdalo sa mi, že čosi musím urobiť, čosi bezodkladné, čo sa musí stať teraz, na parkovisku

som nasadol do voza, hnal som sa jednou z troch asfaltiek cez celú pustinu ta, kde stálo a ešte stojí záhradné mesto, keď sa mi zdalo, že som na mieste, zastal som a šiel som hľadať ten dom. Márne. Nenašiel som ho...

Nenašiel som tú ulicu ani ten dom. Tma rýchlo hustla, ulice v záhradných štvrtiach vyzerajú všetky rovnaké, vily v hĺbke záhrad, murované či drôtené ploty, obrastené cezmninou, orgovánom, popínavými ružami či zlatým dažďom, mohutné stromy, kvetinové záhony, v tme nerozoznať ani architektúru, ani veľkosť, ani charakteristické zvláštnosti budov. Obišiel som systematicky celú štvrť, ulicu po ulici, čítal som ich názvy, mohla to byť ktorákoľvek ulica a ktorýkoľvek dom, za toľké roky vymiznú človeku z pamäti mnohé detaily, vedel som len, že to bol veľký dom, veľká vila, a plot bol z orgovánu a pred domom stála veľká, zdravá pínia... ale orgovánových plotov je tu veľa, zdravých píní je tiež veľa a človek to už v tme ani dobre nerozozná; mohla to byť Hölderlingasse a Rillkestrasse a Klopstockstrasse a Herdergasse, ale mohla to byť rovnako Hollundergasse a Pfirsichstrasse a Veilchengasse a Rosenstrasse, a mohla to byť tiež Lützovstrasse a Blücherstrasse, každá z nich to mohla byť, v zlom osvetlení vyzerá každá rovnako, a domy v hĺbke záhrad vyzerajú rovnako a stromy tiež vyzerajú rovnako...

Bol tam orgován. Iste tam bol orgován. A stará stredomorská pínia s dlhým, riedkym ihličím. Ale koľko rokov žije orgován? Už vtedy bol asi dosť starý. Možno ho vyt'ali, možno obnovili, ale možno ta zasadili k plotu čosi inšie a v tme sa ťažko nájde dom, keď nevieš ani meno ulice, ani číslo.

Nemohol som sa upamätať na viac než na to, že to bola priečna ulica, ústila do hlavnej tepny mesta, na rohu bola zastávka električky a krčma, a bolo to oproti cigaretovej fabrike, v ktorej pracoval Charlie.

Hlavnú ulicu, Hauptstrasse, som našiel hneď. Aj Charlieho fabriku som hneď spoznal, hoci sa už nad ňou nevypínal minaret, z ktorého sme si s Charliem robili taký posmech. Minaret prestal špátiť mesto, ale bola to nesporne Charlieho fabrika. Prešiel som na druhú stranu, popod železničný nadjazd, hneď za násypom sa začínala kolónia železničiarских domkov, tu som býval s Charliem, v tret'om dome od kraja, dom som ihneď spoznal, aj vo svetle vzdialenej lampy sa dalo spoznať, že ho udržiujú v poriadku,

je čerstvo nastriekaný, čistý... ba, ktože v ňom dnes býva? Vdova po železničiarovi, Charlieho domáca, už asi dávno nežije. Iste tam bývajú celkom neznámi ľudia, ktorí nevedia nič ani o Charliem, ani o mne, a možno ani o vdove po železničiarovi, ktorej domec kedysi patril. Vdova asi už nežije a Charlie tiež nežije, zomrel nekonečne dávno a nekonečne hlúpo a nekonečne zbytočne, a sotva je okrem mňa na svete ešte desať ľudí, ktorí si naňho občas spomenú.

Za tú chvíľu, čo som tam stál, preletel mi hlavou celý môj život s Charliem, tých niekoľko mesiacov, ktoré sa nedajú merať nijakou časovou jednotkou, kde neplatí ani večnosť, ani minúta. Bolo to osudové stretnutie, rozhodujúce o živote a o smrti. To sú pre človeka tie chvíle – stretneš, prežiješ, nestretneš, neprežiješ vlastnú samotu, tú totálnu, absolútnu, vesmírnu samotu, keď už nie je zem pod tebou a nebesia nad tebou, keď už nie je nič, iba bezmocnosť, nohy nevládzu, ruky nevládzu a mozog sa premení na strach, pre nič inšie už v ňom niet miesta. Strach potkana, ktorého pud sebazáchovy ohromil tušený úder kyjakom, strach rysa chyteného do klepca, keď počuje blížiacie sa kroky poľovníka. Strach človeka, ktorý skapína na samotu, celkom odbaveného človeka, človeka v jeho nultej hodine.

Stará zlosť ma pochytila, stará horkosť a zlosť, tá, ktorú som prežíval vo chvíli, keď som sa dozvedel, prečo a ako zomrel Charlie. Dobré tak tomuto mestu, dobre sa mu stalo...

Pozrel som na hodinky. Mal som ešte čas. Tá Kleine z recepcie aj tak nepríde. A ja chcem, musím nájsť ten dom, a myslím, že je to dosť jednoduché, vrátim sa na Hauptstrasse, pôjdem rovno ďalej a musím naň natrafiť.

Ale stalo sa čosi, s čím som nerátal. Pamäť zjednodušuje. Pamäť reprodukuje všetko skreslene, nepresne. Koľkokrát som tadeto chodil, ale ulica, ktorá mi zostala v pamäti ako rovná, zrazu sa vidlicovite rozdvajila. Ktorá? Schillerstrasse? Klopstockstrasse? Prešiel som jednu až na koniec. Prešiel som druhú po celej jej dĺžke. Nenašiel som ten dom. Musel byť tu, niekde celkom blízko, ale na niektorej inej ulici...

II.

Šiel som do tej kaviarne. Šiel som sa len presvedčiť, že nepríde. Prečo by mala prísť? A čo by som z toho mal, keby prišla? Nepríde, a je dobre tak...

Sedela v kúte, prezerala akýsi obrázkový týždenník. Vstala a podala mi ruku. Usmiala sa, tak napoly, aj áno, aj nie. Prisadol som si k nej. Pripadal som si smiešny a neistý. Mohol by som jej byť otcom, ale aj keby som jej bol otcom, ľudia okolo by si to vysvetľovali inak. Nie že by na tom záležalo, čo si pomyslia tí neznámi ľudia okolo. Viem však, čo by som si pomyslel ja pri pozorovaní takého stretnutia v kaviarni. Vídám to. Komentujem to slovom – starý kocúr. Vraj je to biologické. Ale patrím už tiež medzi tých, u ktorých to začína byť biologické? Hneval som sa sám na seba a zrejme to bolo badať. Rozhovor po niekoľkých konvenčných slovách uviazol, uvažoval som, či ho začať, či ho oživiť, či to má vôbec význam, či by nebolo lepšie vyhovoriť sa na únavu, na známeho, ktorého som stretol a ktorý ma pozval, na čokoľvek.

Nie že by bolo ťažké upútať pozornosť mladučkého dievčaťa. Je to dokonca veľmi ľahké, je na to starý, dávny, vždy osvedčený recept... spomienky na ďaleké cesty s akcentom na únavu zo sveta. Pláž v Alexandrii, námorné manévry v Singapore... dedina v tajge... striptíz v Paríži... čínska kuchyňa... ako sa má piť vodka... Bergmannov najnovší film. Osobná známosť s niekým, s hocikým, s niekým existujúcim, či v tej chvíli vymysleným... a ruky máte pekné, také ušľachtilé, úzke a dlhé... pili ste už niekedy calvados? Nie? O nič ste neprišli, je to svinstvo, to len Remarque vsugeroval do miliónov hláv, že je to čosi vynikajúce... ale oči máte zvláštne, také celkom, celkom zvláštne oči máte... možno pekné, ale najmä zvláštne...

Mohol by som. Je to starý, osvedčený, málokedy zlyhávajúci rituál, so svojimi zákonitosťami, so svojím začiatkom, pokračovaním a – zakončením. Mohol by som, ale načo? Dvadsať a jednu noc? Sto a jednu noc? Tisíc a dve noci?

„Prešli ste sa po meste?“ opýtala sa v zúfalej snahe zahnať tú trápnosť. Prikývol som. Prešiel som sa.

„Mne sa zdá, že to už nikdy nebude mesto. Také ozajstné, viete? Také ako Hamburg.“

„Prečo práve Hamburg?“

„Ja som stade. Tam som sa narodila, tam som vyrástla. Hamburg bol tiež veľmi zničený, ale dnes je to veľké, moderné mesto.“

„To ste prišli z Hamburgu sem?“

Prikývla. Usmiala sa pritom, ako na ospravedlnenie. Kristepane, aj to sa stáva? Opačným smerom – stadiaľto do Hamburgu odchádza takýchto mladých veľa, to viem. Ale aj toto sa stáva?

„Mohli by ste mi povedať prečo?“

„Neviem. Asi to bola odo mňa hlúposť. Chcela som tu čosi zistiť, čosi nájsť...“

„Našli ste?“

Zúfalo zakrútila hlávkou. Nie.

„Šťastie?“

Nie, šťastie nie, krútila hlávkou.

„Lásku?“

Ani lásku.

„Zmysel? Nový, hlbší zmysel?“

Nie. Och, nie. To sú predsa len slová.

„Tak čo teda?“

„Neviem vám to povedať. A nemôžem. To je moja, len moja osobná vec. Nikto mi v nej nepomôže. A som asi veľmi hlúpa...“

Hej. Aj túto hru poznám. Ja v nej môžem ponúknuť Alexandriu a Singapur. Stretnutie s Lolobrigidou, keď ešte nebola celkom slávna. Čínsku hostinu a vodkový flám v Moskve. Ona, tá Kleine, je na to príliš mladá, ale to neznamená, že je bezmocná. Má svoje neriešiteľné problémy. Svoje zúfanie nad sebou. Svoj motív, prečo prišla z Hamburgu sem, do tohto mesta. Svoje tajomstvá, ktoré sú len jej, len jej vecou. Svoju nemohúcnosť, ktorá vyzýva – poraď mi, zachráň ma, skry ma vo svojom bezpečí... si skúsený a sebaistý, si skvelý a ja som taká stratená na tomto svete... som hlúpa, nič som nevidela, nič som nezažila, nič som nespoznala...

Prestal som naliehať. Nie z ľahostajnosti, nie z nezájmu. Táto Kleine prišla z Hamburgu sem a to je dosť, aby človek chcel zvedieť prečo. Ale ona to povie sama, povie to, keď prestanem naliehať.

„Mali by sme sa vari ísť navečerať...“ odbočil som. Videl som, že je sklamaná. Isteže som ju mal žiadať, prosiť, naliehať. Vymámiť z nej jej mladučké tajomstvá, ak vôbec akési sú.

Urazila sa. Vstala, skôr to vyzeralo, že vyskočila. Keď som kráčal za ňou, cupkajúcou predou mnou cez celú kaviareň, opäť sa ma zmocnil pocit vlastnej smiešnosti. Pomohol som jej do kabáta. Vyšli sme von, na osvetlený bulvár.

„Kam pôjdeme?“ dráždil som ju ďalej.

„Mne je to jedno...“

„Vyznáte sa v meste. Ja som tu po prvý raz... teda, po prvý raz od tej chvíle, keď toto mesto prestalo byť mestom.“

„Môžeme ísť... hoci k Elefantovi...“

Hej. Môžeme ísť k Elefantovi. Počul som, že tú slávnú nočnú jedáleň obnovili. V tej dávnej som nikdy nebol. Charlie sa rád zahrával s ohňom, bol tam dva lebo tri razy.

Zahli sme do celkom tmavej uličky, medzi zrúcaniny. Kleine sa pritisla ku mne.

„Chyťte ma, je mi zima...“

Ach! To by som nebol čakal. Objal som ju okolo pása. Tak sme šli, cupkala povedľa mňa, skoro som ju niesol. Aj cez dva zimné obaly som cítil, aké má hrejivé, pružné telo.

Nad novým mramorovým vchodom v zachovanom dome uprostred zrúcanín visel malý lampáš. Čierny slon, stojaci na dvoch nohách, v červenom poli. Aj nad vchodom do dávneho Elefanta visel taký istý lampáš, len vtedy nesvietil. Tradícia. Mohla by v tom byť až sentimentálna sila tradície. Lenže – ten dávny Elefant, tá kedysi slávna jedáleň nebola v tomto dome. Kde vlastne stával, to už dnes nikto nemôže s určitosťou povedať.

Mladučká Nemka vedľa mňa zastala. Cítil, videl som, ako ju pochytila triaška. Chvelo sa jej telo, oči, ústa.

„Nepobozkáte ma?“ ponúkla sa.

Pozrime sa... to je čosi nové, mimo konvencie, obchádza to zákony správania, narúša rutinu hry. Čo je s ňou?

„Čo je s tebou, Kleine? Celá sa trasieš...“

„Nepobozkáte ma?“

„Mám ťa pobozkať?“

Prikývla. Pobozkal som ju. Už je to veľmi dávno, čo som pobozkal ženu na ulici. Kleine mala chutné, studené, vlhké pery, chutili ako maliny.

Chcel som ju pobozkať ešte raz, ale vytrhla sa mi, poodstúpila o dva kroky, prestala sa triasť, dívala sa na mňa nepriateľsky, výzývavo, bojovne.